

Şiddetin ve Sömürünün Ortak Dili

Dorşin Gök

Erkeklik Krizi ve Yeniden
İnşası

Çiğdem Göksoy

Kadının En Yakınındaki Erkek

Özgül Saki

Patriyarkal Kapitalizmde
Erkek Şiddetini Meşrulaştıran
Mekanizmalar ve Yapılar

Burçak Sel

Aile Yılında Yoksul Kadın

Başak Sarıdal

Kürt Kadın Mücadelesi
Barışı Beklemiyor, İnşa Ediyor

İÇİNDEKİLER

- 1** Erkeklik Krizi ve Yeniden İnşası
Dorşîn Gök
- 6** Kadının En Yakınındaki Erkek
Çiğdem Gök
- 10** Patriyarkal Kapitalizmde Erkek Şiddetini Meşrulaştıran
Mekanizmalar ve Yapılar
Özgül Saki
- 18** Aile Yılında Yoksul Kadın
Burçak Sel
- 22** Kürt Kadın Mücadelesi Barışı Beklemiyor, İnşa Ediyor
Başak Sarıdal

Erkeklik Krizi ve Yeniden İnşası

Dorşin Gök-18 Ekim 2026

Geçtiğimiz dönemde Diyarbakır’da erkeklerin “Erkekliğimizden utanıyoruz” pankartı arkasında gerçekleştirdiği yürüyüş gibi adımlar, toplumda bir yüzleşme arayışına işaret etmesi bakımından kuşkusuz değerlidir; fakat tek başına yeterli olmaktan uzaktır. Zira sembolik bir tepki veya anlık bir eylemlilik; Gülistan Doku’ların faillerini açığa çıkarmaya yetmediği gibi, Sümerpark’ın ortasında katledilen Ş.A.’nın ve her gün katledilen onlarca kadının, çocuğun ahını dindirmeye de yetmez

Toplumsal cinsiyet rolleri doğuştan gelen bir kader veya biyolojik bir zorunluluk değil; erkek egemen sistemin ve onun devlet aklının inşa ettiği tarihsel, politik ve ideolojik bir kurgudur. Kadın mücadelesi bugün hayatı ve toplumu ahlaki-politik bir zeminde yeniden kurarken, ortadaki kriz bir “kadın sorunu” değil, doğrudan bir “egemen erkeklik ve sistem sorunudur”. Dolayısıyla toplumsal özgürleşme; erkeğin kendi tarihsel ve güncel hakikatiyle yüzleşmesini, sahip olduğu tüm iktidar ve imtiyaz alanlarını terk etmesini ve bu dönüşümün edilgen bir izleyicisi değil, aktif ve eylemsel bir öznesi olmasını zorunlu kılmaktadır.

Nitekim insanlık tarihi, erkek egemen zihniyetin ürettiği tahakküm araçlarıyla kadının varlığına dönük kesintisiz bir kırım ve gasp tarihi olarak şekillendi. Şiddet, tecavüz, istismar, aşağılanma, görmezden gelinme ve yoksullaştırma; kadınların gündelik

yaşamda karşı karşıya bırakıldığı sistemli birer baskı aracı hâline getirildi. Kürdistan’da ve dünyada her gün tanık olduğumuz kadına yönelik katliamlar, erkek aklının ürettiği bu şiddet sarmalının ne denli derin olduğunu göstermektedir. Ancak bu tablo, münferit erkek şiddeti veya anlık cinnetlerle açıklanamaz. Karşımızda erkek-devlet aklı eliyle derinleştirilen, toplum kırım politikalarıyla desteklenen bütünlüklü bir kuşatma vardır. Rojin Kabaiş, Rojwelat Kızmaz, Gülistan Doku’nun yıllardır akıbetinin karanlıkta bırakılması, bölgede genç kadınları ve toplumu hedef alan fuhuş ve madde bağımlılığı kısıncası; bu erkek egemen aklın yarattığı sistemsel çürümenin ve özel savaş politikalarının en somut göstergeleridir. Şiddet ve yozlaştırma, kadının özgür iradesini kırma ve toplumsal mücadele hattını felç etme amacıyla bilinçli bir araç olarak kullanılmaktadır.

Gündelik yaşamda karşılaştığımız somut tablolar ve her geçen gün ağırlaşan bilançolar da yaşanan bu kırımın boyutlarını açıkça gözler önüne sermektedir. JINNEWS’in basına yansıyan haberlerden derlediği Eylül ayı çetelesi, bu dehşetin ulaştığı boyutu kanıtlar niteliktedir: Yalnızca bir ay içerisinde en az 27 kadın ve 6 çocuk katledilmiş, 10 kadın ve 6 çocuk ise şüpheli şekilde yaşamını yitirmiştir. Kadınların yaşam hakkını hedef alan bu şiddet, mahkemelerce verilen uzaklaştırma kararlarına rağmen durmaksızın sürmüştür. Ayrılmak ya da boşanmak isteyen kadınlar doğrudan erkek şiddetinin hedefi hâline getirilmiş, kimi saldırılarda kadınlarla birlikte çocukları ve yakınları da katledilmiştir. En son Diyarbakır Sümerpark’ta boşanma aşamasında olduğu erkek tarafından katledilen 33 yaşındaki Ş.A.’nın yaşadıkları, erkek yargı ve koruma mekanizmalarının işlevsizliğini; erkeğin ise “sahip olma”, “mülkleştirme” ve “hükmetme” hırslının vardığı barbarca noktayı bir kez daha göstermiştir. Tüm bunlar tesadüf değildir; doğrudan sistemli bir kadın kırımına işaret etmektedir ve bu kırım kadınların kaderi değildir.

İşte bu kırım karşısında kadının özgürlük mücadelesi; dünün bastırılmak, yok sayılmak istenen kadını bugün yaşamın kurucu öznesi hâline getirmiştir. Kadın hareketinin yürüttüğü bu kavga, sadece kadının kendi özgürlük alanını açma çabasıyla sınırlı değildir; toplumu çürüten, zorbalığı kural hâline getiren erkek aklına ve onun kurduğu erkek egemen sistemine karşı yürütülen köklü bir zihniyet devrimidir. Bu kavga, kadınların her türlü bağımlılığa karşı kendi hakikatini tanımlama ve “Xwebûn” olma —yani kendi öz varlığına ve iradesine kavuşma— kararlılığıdır. Buradan hareketle radikal ve doğru bir tanım yapmak şarttır: Yaşanan bu yıkım bir “kadın sorunu” olarak ele alınamaz. Bu, tamamen erkek egemen sistem ve onun ürettiği “erkeklik krizidir”. Sorunun muhatabı da, bu zihniyeti kökten değiştirmek ve kendi varlığında radikal bir dönüşüm yaratmak zorunda olan erkeğin kendisidir. Ne var ki, tarihsel olarak erkek eliyle büyütülen bu şiddet sarmalı

karşısında erkeklerin henüz kolektif bir sorumluluk ve köklü bir yüzleşme hattı geliştirdiğini söylemek mümkün değildir.

Geçtiğimiz dönemde Diyarbakır’da erkeklerin “Erkekliğimizden utanıyoruz” pankartı arkasında gerçekleştirdiği yürüyüş gibi adımlar, toplumda bir yüzleşme arayışına işaret etmesi bakımından kuşkusuz değerlidir; fakat tek başına yeterli olmaktan uzaktır. Zira sembolik bir tepki veya anlık bir eylemlilik; Gülistan Doku’ların faillerini açığa çıkarmaya yetmediği gibi, Sümerpark’ın ortasında katledilen Ş.A.’nın ve her gün katledilen onlarca kadının, çocuğun ahını dindirmeye de yetmez. Bir yürüyüşle sınırlandırılmayacak kadar derin ve örgütlü bir saldırı konseptiyle karşı karşıyayız. Dolayısıyla mesele, vicdan rahatlatan simgesel duruşların ötesine geçip, erkeğin kendisini var eden tüm imtiyaz alanlarıyla ve egemenlik kodlarıyla köklü, kesintisiz bir savaşa girmesidir.

Bu savaşın ve zihinsel dönüşümün ilk adımı, erkeğin hangi toplumsal normlar, öğretiler ve iktidar ilişkileriyle inşa edildiğinin sert bir muhasebesini yapmasıdır. Erkeklik, değiştirilemez bir doğa kanunu veya biyolojik bir veri değildir; özel mülkiyet, iktidar ve tahakküm ilişkileri üzerinden kurgulanmış tarihsel bir roldür. Toplumda sıkça üretilen “erkek değişmez, doğası böyledir” söylemi, egemenliği ve şiddeti meşrulaştıran ideolojik bir manipülasyondan ibarettir. İnsanlar cinsiyetleriyle doğar; ancak “egemen erkekliği” sistemin kurumları aracılığıyla öğrenir. Çocukluktan itibaren giydirilen o iktidar zırhları; “sert ol, hükmet, ağlama, sahip ol” telkinleri erkeği sürekli şiddet üreten bir mekanizmaya dönüştürür. Ancak toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde inşa edilmiş tüm ideolojik ve sistemsel paradigmlar; özgürlükçü bir anlayış, politik bir irade ve **yöntemsel bir mücadele** ile yıkılabilir ve yeniden inşa edilebilir.

Tam da bu noktada erkeğin yeniden inşası; bireysel bir “iyi insan olma” çabası veya soyut bir vicdan meselesi olarak ele alınamaz. Bu süreç, somut araçlar, yöntemler ve kolektif mekanizmalar üzerinden yürütülmesi gereken politik ve ahlaki bir görevdir. Zira en temel engel, dönüşümün sadece politik söylemlerde kalması ve gündelik yaşamın pratiklerinde karşılık bulmamasıdır. Dışarıda cinsiyetçi rolleri reddettiğini söyleyen erkeğin, ev içine adım attığında geleneksel ve ayrıcalıklı konumuna sığınması kabul edilemez. Ev içi emeği yok saymak, bakım ve mutfak sorumluluklarından kendini muaf tutmak, karar mekanizmalarında tek söz sahibi olmak ve imtiyazlı konfor alanını terk etmemek; dönüşümün önündeki en büyük engellerdir. Erkeğin dönüşüm aracı; ev içinde emeği ortaklaştırmaktan, sokakta cinsiyetçi dille mücadele etmeye, karar mekanizmalarında egemenliğini feshetmeye kadar gündelik pratiklerin radikal dönüşümünden geçer.

Öyleyse erkeğin değişimi, bireysel çabalara veya kişisel niyetlere bırakılamaz; kurumsal, politik ve kolektif bir boyut kazanmak zorundadır. Kadınların eylem alanlarında bedeller ödeyerek haykırdığı, sorunu doğrudan üreten erkeklerin ise sadece edilgen birer izleyici veya vicdan rahatlatan birer sempatizan olarak kaldığı bu pasif tablo kökten değişmelidir. Gerçek bir kopuş ve bütünlüklü bir dönüşüm; yaşamın her alanında erkeğin üstlenmesi gereken geniş kapsamlı sorumlulukları gerektirmekle birlikte, sadece başlıca birkaç hatları vurgulamak gerekirse:

Kolektif Yüzleşme ve Özeleştirme Mekanizmaları: Erkekler, egemen erkeklik kodlarını, suç ortaklıklarını ve imtiyazlarını masaya yatırdıkları sürekli platformlar kurmalıdır. Bu zeminler sadece teorik tartışma alanları değil; erkeğin kendi iktidar pratikleriyle, şiddet türleriyle ve cinsiyetçi refleksleriyle yüzleştiği, birbirini denetlediği ve dönüştürdüğü politik eğitim alanlarına dönüşmelidir.

Ev İçi Cinsiyetçi İş Bölümünün Radikal Reddi: Ev içi görünmeyen kadın emeğinin sömürüsüne son verilmelidir. Temizlik, yemek, bakım ve mutfak gibi sorumluluklar “yardım etme” lütfu olarak değil; eşit ortaklık ilkesiyle üstlenilmeli, ev içindeki karar mekanizmaları ve ekonomik egemenlik tamamen feshedilmelidir.

Dilin ve Zihniyetin Arındırılması: Gündelik yaşamda, sokakta, dijital mecralarda ve dost meclislerinde kadını nesneleştiren, aşağılayan, cinsiyetçi ve küfürlü dil kesin olarak terk edilmelidir. Erkek, sadece kendi dilini değiştirmekle kalmamalı; hemcinslerinin ürettiği cinsiyetçi söylem ve pratiklere karşı da aktif bir müdahale ve teşhir tutumu sergilemelidir.

Özel Savaş Politikalarına Karşı Aktif Mücadele: Toplumsal çürümeyi derinleştiren, genç kadınları ve toplumu hedef alan fuhuş, madde bağımlılığı, çeteleşme ve yozlaştırma politikalarına karşı erkekler edilgen kalmamalıdır. Bu kirliliğe karşı sokakta, mahallede ve öz-savunma zemininde aktif bir toplumsal mücadele zemini örmelidir.

Bu dönüşümün ideolojik ve politik doğrultusu belirlenirken, Sayın Abdullah Öcalan’ın Jineoloji’ye ve erkeğin dönüşümüne dair sunduğu perspektif hayati bir referans çizgisi oluşturmaktadır. Sayın Abdullah Öcalan’ın, İmralı’ndan Avrupa’da gerçekleşen Jineoloji Konferansı için kaleme aldığı mektubunda egemen erkeklikten kopuşun zorunluluğuna dikkat çekerken, sosyalizm pratiklerinin en büyük eksikliğinin kadın özgürlüğü ilkesinin tam olarak hayata geçirilemeyişi olduğunu vurgular. Bir erkeğin devrimci ve gerçekten “sosyalist” olabilmesinin temel ölçütünü; kadını mülk veya nesne olarak gören erkek egemen kodlardan sıyrılarak, kadınla doğru, eşit ve özgür bir toplumsal ilişki kurabilme, onunla konuşabilme ve ortaklaşabilme becerisinde görür. Erkek egemen sistemle yüzleşmeyen, evde ve sokakta kadınla doğru iletişim ve özgür yaşam ölçülerini

yakalayamayan hiçbir politik iddia tam bir devrimcilik yaratamaz. Dolayısıyla erkeğin kendi bünyesindeki egemenliği yıkması, tarihsel ve toplumsal bir görev olduğu kadar; barış ve demokratik yaşamı inşa etmenin de tek yoludur.

Sonuç olarak, kadın mücadelesinin ve Jineoloji'nin açığa çıkardığı ideolojik ve politik birikim; toplumu ahlaki, politik ve özgürlükçü bir zeminde yeniden örme gücüne sahiptir. Erkeğin egemen zihniyetten radikal kopuşuyla biçimlenecek bu değişim iradesi sözde kalmayıp somut araçlarla pratikleştiğinde, erkeğin dönüşüm süreci gerçek anlamıyla başlayacak; eşit, özgür ve ortak bir yaşam tam da bu kesintisiz zihniyet devriminin ve toplumsal kavgamızın içinden doğacaktır.

Kadının En Yakınındaki Erkek

Çiğdem Göksoy-18 Ekim 2026

Patriyarkal erkeklik, kadını eşit bir özne olarak kabul etmek yerine onun üzerinden kendisini tanımlamaya eğilimlidir. Kadının itaatini erkekliğin kanıtı, kadının bağımsızlığını ise erkekliğe yönelmiş bir tehdit olarak kurar

Bir kadın öldürüldüğünde toplumun ilk refleksi çoğu zaman faili bireyselleştirmek oluyor: “Nasıl bir canavar bunu yapabilir?” Böylece cinayet, toplumsal bir düzenin ürettiği sonuç olmaktan çıkarılıp tek bir erkeğin öfkesine, kıskançlığına, saplantısına ya da “cinnetine” indirgeniyor. Oysa kadın cinayetlerine biraz daha yakından baktığımızda karşımıza başka bir gerçek çıkıyor: Kadınların önemli bir bölümü sokaktaki yabancı tarafından değil, en yakındaki erkek tarafından öldürülüyor. Koca, sevgili, eski eş, baba, kardeş... Bu yakınlık yalnızca istatistiksel bir ayrıntı değil; erkek şiddetinin nasıl örgütlendiğini anlamanın anahtarlarından biri.

Çünkü patriyarka kadını yalnızca toplumun dışında değil, öncelikle evin içinde tanımlıyor. Kadının kim olacağına, nasıl yaşayacağına, kiminle ilişki kuracağına, ne giyeceğine, çalışıp çalışmayacağına, çocuk sahibi olup olmayacağına dair söz söyleme hakkını tarih boyunca erkeklere dağıtan bu düzen, kendisini yalnızca kaba kuvvetle kurmuyor. Gelenek, ahlak, namus, aile ve toplumsal roller üzerinden de yeniden üretiyor. Bu nedenle erkek şiddetini yalnızca fiziksel saldırı olarak ele almak eksik kalır. Şiddet, çoğu

zaman kadının hayatını kontrol etme hakkının kendisi olarak ortaya çıkar. Telefonunu kontrol etmek, arkadaşlarını seçmek, eve giriş çıkış saatini belirlemek, ekonomik kaynaklarını sınırlamak, çalışmasını engellemek, kıyafetine müdahale etmek, boşanma kararını kabul etmemek... Bunların her biri kadının kendi hayatı üzerindeki iradesini daraltan iktidar biçimleridir. Cinayet ise çoğu zaman bu iktidarın ulaştığı en uç noktadır.

Tam da burada “aile” meselesine bakmak gerekiyor. Çünkü aile, toplumda yalnızca birlikte yaşamının biçimi değil; bakımın, dayanışmanın, sevginin, sorumluluğun ve birbirinin yaşamını güvence altına almanın temel alanlarından biri olarak tanımlanabilir. Ancak aileyi bu anlamından koparıp yalnızca korunması gereken, ne pahasına olursa olsun sürdürülmesi gereken ve eleştirilemez bir kurum olarak görmek, kadınların yaşadığı şiddeti görünmezleştirebilir. Ailenin korunması ile aile içindeki güç ilişkilerinin korunması aynı şey değildir. Bir aile, üyelerinin yaşamını, özgürlüğünü ve eşitliğini güvence altına aldığı ölçüde dayanışma alanı olabilir. Kadının susturulduğu, şiddetin gizlendiği, erkeğin denetiminin meşrulaştırıldığı yerde ise “aile” kavramı, şiddeti görünmez kılan bir perdeye dönüşebilir.

Bu nedenle aileyi korumaktan söz ederken şu soruyu sormak gerekir: Kimi koruyoruz? Bir kadın şiddet gördüğünde “yuvasını dağıtmasın” deniliyorsa, çocukları için susması isteniyorsa, ekonomik bağımlılığı nedeniyle evliliğini sürdürmesi bekleniyorsa, burada korunan gerçekten kadın mıdır? Kadına “sabret” denilen yerde erkeğe neden “değiş” denilmez? Kadından evliliğini sürdürmesi beklenirken erkeğin şiddet uygulaması neden bu kadar uzun süre sorgulanmadan kalır?

İşte erkek egemenliğinin en güçlü taraflarından biri burada ortaya çıkar: Şiddeti yalnızca uygulayan erkek değil, şiddeti mümkün kılan toplumsal ilişkiler de vardır. “Karışma, aile meselesi.” Bu cümle, yüzyıllar boyunca kadınların maruz bırakıldığı şiddetin görünmez duvarlarından biri oldu. Ev, kamusal denetimin dışında tutuldu. Kadının yaşadığı şiddet “özel hayat” sayıldı. Erkek ile kadın arasındaki güç ilişkisi ise “karı-koca meselesi” olarak tarif edildi. Oysa kadınların yaşam hakkı özel hayat meselesi değildir. Bir kadının öldürülmesi kamusal bir meseledir. Çünkü kadınların yaşamını belirleyen toplumsal ilişkiler kamusal alanda da kurulmaktadır. Kadının ekonomik bağımsızlığı, eğitim hakkı, çalışma yaşamına katılımı, güvenli barınma imkânı, hukuka erişimi ve siyasal temsili; şiddetten uzak bir yaşamın doğrudan koşullarıdır.

Bu nedenle kadın cinayetlerini yalnızca adli bir problem olarak ele almak, meselenin yarısını görmektir. Diğer yarısı iktidardır. Erkek, kadının hayatı üzerinde neden hak iddia eder? Neden boşanmayı bir hak değil, kendisine yapılmış bir saldırı gibi algılayabilir? Neden kadının başka bir hayat kurmasını kendi erkekliğine yönelik bir tehdit olarak görebilir? Çünkü patriyarkal erkeklik, kadını eşit bir özne olarak kabul etmek yerine onun üzerinden kendisini tanımlamaya eğilimlidir. Kadının itaatini erkekliğin kanıtı, kadının bağımsızlığını ise erkekliğe yönelmiş bir tehdit olarak kurar. Bu yüzden bazı cinayetlerde “ayrılmak istemesi”, “başka biriyle görüşmesi”, “çalışmak istemesi”, “kendi hayatını kurması” gibi kadınların en temel hakları cinayetin gerekçesi gibi sunulabiliyor. Oysa bunların hiçbirisi gerekçe değildir. Bir kadının ayrılmak istemesi, bir erkeğe öldürme hakkı vermez. Bir kadının kendi hayatını seçmesi, erkekliğin kaybı değildir. Sorun tam da burada başlar: Kadının özgürlüğünün erkeğin kaybı olarak görüldüğü yerde şiddet için bir zemin oluşur.

Bu nedenle kadın cinayetleriyle mücadele yalnızca ceza hukukunun meselesi değildir. Elbette etkin soruşturma, caydırıcı yaptırım, koruma kararlarının uygulanması ve cezasızlığın önlenmesi hayati önemdedir. Fakat şiddetin kaynağına dokunmadan yalnızca sonuca müdahale etmek, sürekli olarak aynı döngünün içinde kalmak anlamına gelir. Kadının ekonomik bağımsızlığı olmadan “özgürce ayrıl” demek kolaydır. Güvenli bir barınma imkânı olmadan “evden çık” demek kolaydır. Çocukların bakım yükü paylaşılmadan “kendi hayatını kur” demek kolaydır. Etkin koruma mekanizmaları olmadan “şikâyet et” demek ise bazen kadının karşısına yeni bir çaresizlik duvarı çıkarmaktır.

O hâlde kadın cinayetlerini önlemek istiyorsak kadınların yalnızca ölümden değil, bağımlılıktan da kurtulabileceği bir toplumsal düzen kurmak zorundayız. Çünkü ekonomik bağımsızlık, kadının şiddet karşısındaki pazarlık gücüdür. Eşit yurttaşlık, erkeğin iradesine karşı kadının kendi iradesinin hukuki güvencesidir. Kamusal ve siyasal yaşama eşit katılım, kadınların yalnızca korunacak kişiler değil, toplumu değiştiren özneler olmasıdır. Kadınların örgütlü mücadelesi ise bütün bunların ortak zemini olarak karşımızda duruyor.

Bugün kadın cinayetlerine baktığımızda yalnızca öldürülen kadınları değil, erkek egemenliğinin kadınların hayatında bıraktığı bütün izleri görmeliyiz. Çünkü cinayet çoğu zaman son noktadır. O noktaya gelene kadar sayısız küçük iktidar kurulmuştur. Bir telefon kontrol edilmiştir. Bir arkadaşlık engellenmiştir. Bir iş reddedilmiştir. Bir maaşa el

konulmuştur. Bir tehdit küçümsenmiştir. Bir şikâyet ciddiye alınmamıştır. Bir kadın “ailesi dağılsın” diye susturulmuştur. Ve bütün bunların sonunda ölüm geldiğinde toplum şaşırması gibi davranmıştır.

Artık şaşırmaktan vazgeçip düzeni sorgulamanın zamanıdır. Çünkü kadın cinayetlerinin karşısında yalnızca “katiller cezalandırılsın” demek yetmez. Kadınların hayatı üzerinde erkeklerin mülkiyet iddiasını mümkün kılan bütün ilişkiler sorgulanmalıdır. Aile kutsaldır denilerek kadınların yaşamı feda edilemez. Namus denilerek kadınların özgürlüğü sınırlandırılmaz. Sevgi denilerek kontrol meşrulaştırılmaz. Kıskançlık denilerek şiddet mazur görülemez. Ve hiçbir erkek, yakınlığı nedeniyle bir kadının hayatı üzerinde daha fazla hak sahibi değildir.

Belki de kadın cinayetleri üzerine konuşurken en çok bunu hatırlamamız gerekiyor: Kadını öldüren yalnızca tetiği çeken, bıçağı kullanan ya da saldırıyı gerçekleştiren erkek değildir; kadının hayatını erkeğin denetim alanı olarak gören bütün bir zihniyet de o cinayetin toplumsal zeminini hazırlar. Bu yüzden mücadelemiz yalnızca cinayetten sonrasına değil, cinayete götüren bütün ilişkilere yönelmelidir. Çünkü kadınların yaşam hakkı, ailenin devamından önce gelir. Ve hiçbir aile, hiçbir namus anlayışı, hiçbir erkeklik biçimi bir kadının hayatından daha değerli değildir.

Patriyarkal Kapitalizmde Erkek Şiddetini Meşrulaştıran Mekanizmalar ve Yapılar

Özgül Saki-18 Ekim 2026

Kürt meselesinin çözümsüzlüğe sürüklenmesi ve bir güvenlik sorunu hâline getirilmesiyle hepsi silahlı erkekler olan özel harekâtçılar, bekçiler, polisler önce Kürt illerinde, sonra giderek ülkenin her kentinde kamusal alanın belirleyicisi oldular

Patriyarkal kapitalist sistemin yeniden inşası, egemenler tarafından kadın bedeni, emeği ve kimliği üzerindeki baskı ve denetim mekanizmalarının güçlendirilmesi, savaş koşullarının, çatışmalı süreçlerin sürekliliğini garanti altına alma yoluyla gerçekleştiriliyor.

Böylece “güvenlik” hem uluslararası ilişkilerde hem de ulus ölçeğinde iktidarların hikmetinden sual olunmaz bir kavramı olarak işlev kazanıyor.

Bu bağlamda devlet şiddeti, yalnızca sınır ötesi askeri müdahalelerde ya da iç çatışmalarda görünür hâle gelen, ani ve istisnai bir olgu olarak değil, gündelik hayatın dokusuna yayılmış sürekli bir iktidar pratiği olarak kendini gösteriyor.

Kadın bedeni savaş alanına, kadın emeği ucuz kaynağa, kadın kimliği denetlenecek tehdide dönüştürülüyor. “Ulusal güvenlik”, “kamu düzeni” ve “toplumsal huzur” adı altında kurulan bu mekanizma, şiddeti uygulayanı hesap vermekten kurtarıırken şiddete uğrayanı görünmez kılıyor.

Savaş ve çatışma koşullarında cinsel şiddet, zorla yerinden edilme, gözetim ve işkence, kadın bedenini doğrudan hedef alan bir savaş stratejisi olarak kullanılırken; “barış” dönemlerinde de aynı mantık, hukuki ve kurumsal araçlarla sürdürülür. Kadına yönelik şiddet failleri için cezasızlık uygulamaları, haksız tahrik ve iyi hâl indirimleri, koruyucu mekanizmaların işlevsizleştirilmesi ya da tasfiyesi, kadın örgütlerinin ve muhalif kadınların kriminalize edilmesi, devletin kadın bedeni ve yaşamı üzerindeki denetimini koruyan mekanizmalar olarak çalışıyor. Devlet bu noktada, şiddetin yalnızca bir “önleyicisi” değil, çoğu zaman bizzat üreticisi, meşrulaştırıcısı ve görmezden gelen tarafı olarak konumlanıyor. “Güvenlik” söylemi bu yolla kadınlar için, LGBTİ+’lar için ve tüm ezilenler için güvence değil, katledilme, baskı ve denetim anlamına geliyor.

Erkek şiddetini mümkün, meşru, tekrar edilebilir ve çoğu zaman cezasız kılan kurumsal düzenin, toplumun hücrelerine kadar işlemiş patriyarkanın kodları ile çalıştığını biliyoruz.

Aile, okul, militarizm ve milliyetçilik, hukuk, emek rejimi, din kurumu, medya üzerinden cinsiyetçi iş bölümü “kurumsal dolaşım” içinde öğreniliyor ve pekiştiriliyor.

Burada erkekliğin kurumsal dolaşımından söz edilebilir. Çocuk ailede otoriteyi öğrenir; okulda cinsiyet hiyerarşisini ve itaati; askerlikte emir-komuta, silah ve düşman üzerinden erkekliği; çalışma hayatında rekabet ve iktidarı; siyasette ve medyada bunların meşruiyetini görür. Hukuk ve kolluk ise bu düzenin yaptırım ve cezasızlık mekanizmasını oluşturur.

Güvenliği devletin çıkarlarının korunmasıyla özdeşleştiren siyasal rejimler “ulusal güvenlik” adına yürütülen politikaları doğal ve evrensel bir gerçeklik ve gereklilik olarak savunur. Devletin “güvenlik” söyleminin milliyetçiliği ve militarizmi güçlendirerek erkek şiddetini meşrulaştıran yapısı toplumsal cinsiyet rollerini yeniden üretmeden işleyemez.

Milliyetçilik kadınları ulusun biyolojik üreticisi, kültürel taşıyıcısı ve sınır çizgisi olarak tanımlar, kadının bedeni üzerinde yalnızca ahlaki değil politik hak iddia eder. Cynthia Enloe’nun militarizmi, yalnız ordu ve silahlanma değil, askeri değerlerin, hiyerarşinin ve şiddet kapasitesinin toplumsal yaşamın normal ve değerli bir parçası olarak benimsenmesi süreci olarak tanımlaması bugün kadın cinayetlerindeki tırmanış, yeni nesil suç örgütleri ve son dönemdeki okul saldırılarını analiz etmede oldukça yol gösterici bir değerlendirme. Böylece kadın bedeni ulusal sınırın ve namusun taşıyıcısı olarak kodlanır. Savaş ve çatışma koşullarında cinsel şiddetin bir strateji olarak kullanılması, aynı mantığın “barış” döneminde ahlak, namus ve “milli değerler” söylemiyle sürmesi bu

yolla mümkün kılınır. Kadının bedeni üzerindeki denetim, “tehdit altındaki ulus” imgesiyle meşrulaştırılır.

TBMM Milli Dayanışma, Kardeşlik ve Demokrasi Komisyonu, 15’inci toplantısında Barışa İhtiyacım Var Kadın İnisiyatifi’nin “Kadınlar savaşın pompaladığı, pekiştirdiği oldukça milliyetçi ve militarist bir erkeklik biçiminin gölgesinde yaşamak zorunda bırakıldılar. Kürt meselesinin çözümsüzlüğe sürüklenmesi ve bir güvenlik sorunu hâline getirilmesiyle hepsi silahlı erkekler olan özel harekâtçılar, bekçiler, polisler önce Kürt illerinde, sonra giderek ülkenin her kentinde kamusal alanın belirleyicisi oldular.” diyen raporu, milliyetçilik, militarizm kısılacında erkek şiddetinin güçlenmesini kapsamlı ele alıyordu. Yine aynı raporda Hakikat ve Yüzleşme Komisyonu kurularak Cizre, Nusaybin, Yüksekova’da savaş suçlarının incelenmesi önerisi ile cinsel şiddet faili üniformalı erkekler ve onları koruyup kollayan yapılar yargılansın talebinin komisyondaki iktidar temsilcileri tarafından nasıl şiddet yoluyla bastırılmaya çalışıldığına şahit olduk.

Militarizmin erkeklik üzerindeki etkisi soyut bir benzerlik değil, yasalara ve gündelik pratiklere yansıyan somut bir düzen. Askerlik 20-41 yaş arasındaki her erkek için zorunludur ve vicdani retçilerin başvurabileceği bir mekanizma imkânsızdır. Böylece itaat, yalnızca bir yükümlülük olarak değil, erkeğin devlet eliyle sınanması olarak dayatılır.

Burada kurulan ilişki mekanik bir neden-sonuç ilişkisi değil, aynı mantığın eş zamanlı bütünlük içinde işlemesi. Devlet silahı ve zoru “meşru” koruma aracı olarak kutsarken, birçok erkek de “namus”, “ailesini koruma” ya da “sahip çıkma” adına silaha ve zora başvurmayı doğal hatta zorunlu buluyor.

Savaş, militarizm ile erkek egemenliğinin en yoğun biçimde birleştiği an ve kadın bedeni bu birleşimin cephesine dönüştüğü alan.

Bosna Savaşı’nda tecavüz, kendiliğinden ortaya çıkmış bir “savaşın sonucu” değil, “etnik temizliğin” bir aracıydı. Ortadoğu’da benzer bir örüntü Ağustos 2014’te Şengal’de yaşandı. IŞİD, Ezidi kadın ve kız çocuklarını “cinsel köle” olarak tutuyor; onları satıyor, hediye ediyor ve miras bırakıyordu. Kadın bedeninin savaş meydanına dönüştürülmesinin sadece bu iki coğrafya ile sınırlı olmadığını biliyoruz. Bugün cinsel şiddet, Filistin’den Ukrayna’ya, Ortadoğu’dan Latin Amerika’ya tüm savaş ve çatışma süreçlerinde sistematik bir savaş suçu olarak işlenmeye devam ediyor.

Burada tecavüze maruz bırakılan ve tecavüz sonucu hamile kalan kadınların hem Bosna’da hem de Şengal’de çocuklarını yanlarında tutmak istediklerinde kendi topluluklarından da baskı gördükleri, dışlandıkları uluslararası raporlara yansdı. Bu, patriyarka ile milliyetçiliğin birbirini güçlendiren yapısına ilişkin en trajik olaylardan biri bana kalırsa.

Hemen her gün deneyimlediğimiz gibi patriyarkal kapitalist sistem yalnızca zor yoluyla işlemez.

Althusser’in devletin zor aygıtları ve ideolojik aygıtları ayrımı bu tartışmayı genişletir. Polis, ordu, mahkemeler, cezaevleri ve hükümet gibi doğrudan zor ve şiddet yoluyla işleyen, kamusal alanda etkin olan kurumlar diye tanımlanır.

Okul, aile, din kurumları, medya, hukuk sistemi, kültürel kurumlar çoğunlukla “özel” alanda etkili olan, esas olarak ideoloji yoluyla işleyen, rıza üreten ve kişilerin mevcut düzeni doğal ve kaçınılmaz görmesini sağlayan mekanizmalar olarak iş görür.

Kuşkusuz bu iki düzey mutlak olarak birbirinden ayrı değildir; aksine bugün tam anlamıyla iç içe geçmiş yapılar olarak üretim ilişkilerinin yeniden üretimini, mevcut sömürü ve her türlü tahakküm ilişkilerinin yeniden üretilmesini mümkün kılacak toplumsal ilişkiler inşa ederler.

Her ne kadar Althusser cinsiyet eşitsizliğini merkeze almasa da, kapitalist toplumlarda baskın ideolojik aygıtlar olarak tanımladığı aile, okul ve kilise üçlüsü feminist bir perspektifle yeniden değerlendirilebilir. Söz konusu kurumların sınıf ilişkilerinin olduğu kadar erkek egemenliğinin de başlıca üretim alanları olduğu aşikâr.

Feminist Bellek’te Yasemin Özgün aileyi şu şekilde tanımlıyor:

“Toplumsal bir kurum, egemen bir ideoloji, evrenselci bir mit ve toplumsal normları pekiştiren bir örgütlenme biçimi olarak modern dönemde tek eşli ve heteroseksüel formuyla insanların yaşamlarını sürdürdükleri temel bir zemin, doğal bir ortam olarak varsayılır.”

Bu tanımın vurguladığı “doğallık” varsayımı, ailenin ideolojik işleyişinin anahtarıdır. Aile, tarihsel ve toplumsal olarak kurulmuş bir ilişkiler bütünü olmaktan çıkarılıp kendiliğinden, evrensel ve sorgulanamaz bir zemin olarak sunulduğunda, içindeki erkek

egemen pratikler de doğallaşır. Kadının ücretsiz bakım ve ev emeği “sevgi” ve “fedakârlık” olarak kodlanır, erkeğin hanenin reisi olması “doğal” bir düzen sayılır. Tek eşli ve heteroseksüel biçimin normatif kabul edilmesi ise bu modelin dışında kalan yaşam biçimlerini sapma, tehdit ya da düzensizlik olarak damgalar. Böylece aile, kapitalizmin emek gücünü yeniden ürettiği yer olduğu kadar, patriyarkal pratiklerin kuşaktan kuşağa aktarıldığı ilk ve en yoğun öğrenme alanı olur.

Bu “doğallık” varsayımı, AKP iktidarının aileci politikalarının ideolojik zeminini oluşturur. Aile, 2011’de kadın politikalarını “Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı” çatısı altında toplayan kurumsal dönüşümden sonra neredeyse tamamen kadın ile aile arasında özdeşlik kuran bir politik alanı adım adım devletin tüm kurumlarına empoze ediyor. 2025’in “Aile Yılı” ilan edilmesi ve ardından “Aile ve Nüfus On Yılı” ile sürdürülmesi bu yaklaşımın somut ifadeleri. Kadın bedeni burada kişinin özerk alanı olarak değil, nüfus politikasının aracı olarak ele alınır. Böylece doğurganlık ve bakım emeği, “milli bir görev” olarak yüceltilir, kadının emeği, bedeni, kimliği bir kez daha görünmez kılır.

İbadethane, cemaat, tarikat ve Diyanet gibi kurumlar, aileyi ve kadınların aile ilişkileri içinde değersizleştirilmesini kutsal bir çerçevede yeniden üretir.

15 Ağustos 2025 tarihli Cuma hutbesinde “kul hakkı” işlenirken Medeni Kanun’daki eşit miras paylaşımının İslam’a aykırı olarak nitelendirilmesi;

1 Ağustos 2025 tarihli hutbede kadınların giyim tarzı, “edep” ve “ahlak” gibi kavramlar üzerinden eleştirilmesi; ama kadın cinayetleri ve çocuk istismarı karşısında sessiz kalması Diyanetin tarikat ve cemaatler ile iç içe bu ideolojik işleyişin devlet katındaki etkili kurumu olduğunu apaçık gösteriyor.

İsmailağa Cemaati’ne bağlı Hiranur Vakfı kurucusu Yusuf Ziya Gümüşel’in 29 yaşındaki bir “müritle” imam nikâhıyla evlendirdiğini söyleyerek çocuğun cinsel istismarını meşrulaştırması, daha birkaç gün önce Fatma Nur Çelik ile birlikte şüpheli şekilde ölü bulunan kızı Hifa İkra’yı istismar ettiği gerekçesiyle yargılanan Kur’an’a Hizmet Vakfı yöneticisi Ayhan Şengüler’in bir gün bile tutuklanmadan beraat ettirilmesi bu sistemde arizi değil, sürekliliği olan uygulamalar.

AKP’nin aileci politikalar ile kurduğu paradigmanın hukuki karşılığı, 2021’de İstanbul Sözleşmesi’nden çekilme kararı oldu. Kadına yönelik şiddetle mücadelede temel bir güvence olan sözleşmenin, “aileyi yıktığı” ve “eşcinselliği normalleştirdiği” iddiasıyla terk

edilmesi, bugün LGBTİ+ derneklerine yapılan operasyonların, üstelik de “Ailem Güvende” ismi verilerek yapılmasına zemin hazırladı.

Sonuç olarak aile, devletin ikili cinsiyet rejimini yeniden kurduğu bir iktidar alanı olarak kadınlar kendi yaşamları üzerinde söz hakkı talep ettikçe, “aileye yönelik tehdit” olarak etiketlenmesini olağanlaştıran bir yapı olarak patriyarkal kapitalist sistemi ayakta tutan en etkili kurumlardan biri olmayı sürdürüyor.

Sosyalist feministler patriyarkadan çıkarı olanın yalnızca sistemin kurumları değil, tek tek erkeklerin de cinsiyetçi iş bölümünden yararlandığı belirlemesini daima vurgulamıştır. Bu anlamda sosyalist feminist kolektifin ücretli/ücretsiz emek kısılacında kadın emeği tartışmalarından süzülen ‘erkeklerden alacaklıyız’ kampanyası çok önemli bir politik mücadele hattı oluşturdu. Ayrıca ‘aile dışında hayat var’ kampanyası da aile kurumundaki katı cinsiyetçi iş bölümünden hane içindeki erkeklerin çıkarı olduğunu hiç olmadığı kadar politik mücadelenin konusu hâline getirdi. Çünkü sadece egemenlerin sorgulanması patriyarkayı tam da bu nedenle geriletemez. Sol, sosyalist, Kürt hareketi, sendikal yapılar, demokratik kitle örgütleri ve muhalif siyasal oluşumlar patriyarkal toplumun dışında kurulmuş adacıklar değil.

Erkeklik biçimleri, cinsiyetçi iş bölümü, kadınların sözünün değersizleştirilmesi, taciz ve şiddet bu yapılara da sirayet edebilir/ediyor.

Kritik sorun, şiddet ortaya çıktığında örgütlerin verdiği ilk tepkinin nasıl olduğunda düğümleniyor.

Fail “bizden biri”, “yoldaşımızdır”, “değerli bir kadrodur”, “meseleyi büyütmeyelim”, “karşı taraf kullanır” gerekçeleriyle kadınların beyanı değersizleştiriliyor, şiddet “özel mesele”ye indirgeniyor, kadından susması ve örgütün çıkarını gözetmesi mi bekleniyor?

Feminist politika yalnızca cezalandırıcı bir mekanizma değildir; önleme, güvenli ve bağımsız başvuru mekanizmaları, gizlilik, misillemenin önlenmesi, mağdurun korunması, erkek dayanışmasının kırılması ve örgütün dönüştürülmesini birlikte gerektirir. Bu hesaplaşma yalnızca kadına yönelik şiddetle sınırlanamaz: homofobik şakalar, transların dışlanması, “toplum hazır değil” ya da “tabanın hassasiyetleri var” gerekçeleriyle LGBTİ+’ların sözünün geri plana itilmesi de erkekliğin kendi zeminlerimiz içindeki yeniden üretim biçimleridir.

Bütün bunlar, patriyarkal kapitalist sistemin kadın bedeni, emeği ve kimliği üzerindeki denetimini yalnızca zorla değil, aileden okula, cemaatten orduya ve hatta kendi zeminlerimize uzanan kurumsal dolaşım ile sürdürdüğünü gösteriyor. Ancak bu düzen, hiçbir zaman tam ve kusursuz işleyen bir düzen olmadı, çünkü karşısında her dönem kadın mücadelesi, feminist mücadele vardı. Kadınlar, İstanbul Sözleşmesi'nin ve 6284'ün savunusunda, 8 Mart ve 25 Kasım yürüyüşlerinde, kadın cinayetleri ve çocuk istismarı davalarının takibinde, barış ve hakikat talebinde “güvenlik” adına kurulan tahakküm alanına güçlü müdahaleler yaptı. Egemenlerin sorgulanamaz saydığı güvenlik anlayışına karşı feminist hareket, güvenliği silahlanmada ve denetimde değil, şiddetsiz, eşit ve özgür bir yaşamda arıyor. Kadın bedeni savaş meydanı olmaktan çıkana, kadınlar hesap soran, karar veren ve yaşamı yeniden kuran özneler olana kadar bu mücadele sürecek.

Son olarak 1789 İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde kadının adı yok diyerek 1791 Kadının ve Kadın Yurttaşın Hakları Bildirgesi'ni yazan Olympe de Gouges'dan bir alıntıyla bitiriyorum.

“ERKEK, adil olma yeteneğine sahip misin sen? Bir kadın soruyor sana bu soruyu; en azından bu hakkını kenara atamazsın onun. Söyle bana? Sana kim verdi, benim cinsiyetimi ezen egemenlik hakkını? Gücün mü? Hünerlerin mi? Yaratıcıyı bilgeliğinde gözlemle; eğer cesaretin varsa yaklaşmayı istediğin doğanın içinde tüm büyüklüğüyle şöyle bir gezin, senin baskıcı gücüne kaynak oluşturabilecek bir örnek bul bana.”

Onun bu çıkışı devrimin çıkarları uğruna tehlikeli görüldü ve Olympe de Gouges giyotinle idam edildi.

Ondan seksen yıl sonra Paris Komünü günlerinde Louise Michel ve André Léo, Komün yöneticilerinin kadınların Komüne yardım önerilerini geri çevirmelerini yaygın erkek egemen anlayışın bir ürünü olarak değerlendirip eleştiriyordu. Çünkü Komün'de kadınların oy hakkı yoktu. “Kadınlar olmadan devrim yapabileceğinizi mi sanıyorsunuz?” diyerek 1789 Fransız Devrimi'nde kadınlara “kadın yurttaş” statüsü verilmesine rağmen yurttaşlık haklarının tanınmadığına atıfta bulunarak, “seksen yıl önce bunu denediler ama biz bir daha izin vermeyeceğiz” diyorlardı.

K. Marks Paris Komünü'nü işçi sınıfının iktidarının olası bir siyasal biçimi olarak tanımlıyor. Gerçekten de tüm ezme-ezilme ilişkilerinin ortadan kalktığı, devletin sönümlendiği bir toplumsal düzeni hedefleyen Paris Komünü kadınların özgürlüğü için de

Çok olumlu kararları yürürlüğe koymuştur ama karar mekanizmalarında kadınların yer almaması gerçeğini yok saymamızı gerektirmiyor bu durum.

Farklı zaman dilimlerinden, farklı coğrafyalardan kadınların dayanışmaylailmekilmek ördüğü kadın kurtuluş mücadelesi yolumuzu aydınlatsın.

Aile Yılında Yoksul Kadın

Burçak Sel-18 Ekim 2026

Belki de kadın emeği ve kapitalizm arasında daha önce kurulmuş ilişkiye bir yenisini daha eklememiz gerekiyor. Öncekilerden prensipte çok da farklı olmasa da ve rijit şekilde ayrışmasa da bu dönem, söz konusu koşulların kadınları daha da yoksullaştırması bakımından dikkate şayan

Kapitalizmin bizim gibi dışa bağımlı ülkelerdeki deneyimi başta olmak üzere enflasyonist sürecin derinleşmesi bakımından tüm dünyada önemli bir eşikte olduğu ortada.[1] Buradan kendisi nasıl çıkacak hep birlikte deneyimleyeceğiz. Bu krizler çağı olarak addedebileceğimiz noktadan, her geçen gün faşizmi andıran rejimlere giderek bulanmaya mı, yoksa görece yakın tarihte olduğu gibi, kurtarıcı sosyal demokrasi çanlarına mı götürecek bizi bu tren, artık göreceğiz. Lakin, bizim burada işimiz, onun yerine düşünmek falan değil elbette. “Zat-ı alisinin” savunacı çok; düşünüp bulsunlar bir yolunu. Bin yıldır yaptıkları gibi, bir punduna getirirler elbet. Hem, “fakirin” nesine gerek? Sahi bize neyse! Lakin, hiçbir şey böylesine bir çağda sadece kendisini bağlamıyor maalesef. Ah keşke öyle olsa da bu illetin kuyruğu kendi boynuna dolanıp bir iyice mevta olsa! İyi bilmezdik; hakkımız helal değil! Bir süredir (80’lerde tıptırtıları duyulsa da esasen 90’larda sesinin net geldiği konusunda bir mutabakat var) hemen her ekonomi-politik olgu, en kestirme şekilde formüle edecek olursak, bir şeyin nedeni, bir şeyin de sonucu. Öyle askıda kalma, kendisiyle müsemma olma devirleri falan çoktan kapanmış durumda. Hem de allayıp boyayarak sağını solunu, küreselleşme yüzyılı diye boşuna demiyorlar. Aldığımız nefeslere kadar birbirimizin olduk maazallah. (Dünya insanı olmak kadar itici bir söz de ben daha duymadım; değilim.)

Gel gelelim Uluslararası Para Fonunun (IMF) 12 Ekim 2026 tarihli ve işaret ettiği dönemeç bakımından biz feministler için son derece bağlayıcı olan Dünya Ekonomik Görünüm raporuna. Buna göre tüm dünyada enflasyonist baskılar yeniden güçleniyor ve bize başka bir şeyi düşünmenin zorunluluğunu hatırlatıyor gibi adeta.[2] Belki de kadın emeği ve kapitalizm arasında daha önce kurulmuş ilişkiye bir yenisini daha eklememiz gerekiyor. Öncekilerden prensipte çok da farklı olmasa da ve rijit şekilde ayrışmasa da bu dönem, söz konusu koşulların kadınları daha da yoksullaştırması bakımından dikkate şayan. Hele ki az gelişmiş bir bölgeden; Türkiye'denseniz durum daha da vahim. Buradan gelir dağılımındaki adaletsizlikten, ele geçen kuş kadar gelirin vergiyle dakikasında uçmasına; kayıt dışı ekonominin sektörel can suyu oluşundan, fason üretimler cennetine; kaynakların adil olmayan bölüşümünden, kıyı kanunlarının delik deşik edilerek marinaların birilerine zimmetlenmesine kadar ilgili-ilgisiz (hepsi alakalı elbette; laf olsun) çok uzun bir listeyle devam edebiliriz. Evren, bir kez daha “muasır medeniyetlere nasıl ulaşılamayacağına” hem de olabildiğince çarpıcı örneklerle şahitlik edebilir. Artık evren düşünsün!

Andre Gunder Frank o ünlü tezinde (The Development of Underdevelopment), az gelişmişliği gelişmişliğin ürettiği bir sonuç olarak ele alır.[3] Yani kapitalizmin bir tür çuvallaması olarak nitelendirebileceğimiz ekonomik yarılma dönemlerini birilerinin tecrübe etmesiyle, başka birilerinin ki birbirine benzemez. Zenginin yoksulu da bir başka, derler ya; hani o türden işte. Ama bu benzemezliğin nedeni, globaldeki süper ekonomilerin, dünyanın çeperi olarak nitelendirilen çoğu ekonominin kanının emmesinden kaynaklıdır.[4] Keneler tam da böyle ortamlarda, derisi bizim gibi daha “ince” ve “kaygan” olanlarınkine ise sımsıkı yapışır. Bırakmamacasına. Son derece kabalama olacak bir görselleştirme yapacak olursak da pergeli şöyle bir kürenin doğu ve güneyine doğru eğdirdikçe, söz konusu tenden geriye neredeyse kabuk kalacaktır artık. Güneşten soyulup pul pul dökülme haddine kadar giden bir aşama diyebiliriz. Polonya'nın fakir kadını, Türkiye'ninkinden; bizimki de Afrikalınıninkinden daha az yoksuldur. En baştan sona, boyunlardaki ter arttıkça diyelim hatta, daha fazla sömürülürler.

IMF'nin söz konusu raporu yoksulluktan hep olduğu gibi bu dönemde de katmanlı şekilde payını alan biz kadınlar başta olmak üzere, daha dezavantajlı toplum kesimlerine bir manifesto sunmuyor elbette. Bu boşlukları doldurmak bizim işimiz evvela. El elin ölüsüne türkü çağırarak gidermiş. Şöyle ki, kadınların en başında tamamen karşılıksız bırakılan ve neyse ki zamanla artan farkındalıklarla uyumlu olarak ve yine de erkeklerinininkine kıyasla

oldukça düşük şekilde karşılıklandırılan emeklerini kapitalizmin görünmez ama kuvvetli bir dayanağı olarak okuyabiliriz hala. Hele ki zeminin aşındığı, altının oyulduğu bu zorlu zamanlarda...Tam da içinden geçtiğimizinki gibi, bu enflasyonist baskının hâkim olduğu zaman dilimlerinde, yaşam maliyetlerinin yükselmesiyle birlikte piyasadan karşılanamayan ihtiyaçların hane içerisine, hane içerisinden ise toplumsal cinsiyete dayalı iş bölümü nedeniyle büyük ölçüde kadınların omuzlarına aktarıldığını ıskalamamak gerekiyor. Ve dolayısıyla sermayenin ücretler yoluyla, kamunun ise sosyal hizmetler aracılığıyla üstlenmediği yeniden üretim maliyetlerinin bir bölümünün kadınların karşılıksız emeğiyle telafi edildiğini de.[5]

Buna tersinden bakacak olduğumuzda da aynı yere varmak üzücü olsa da çıplak bir gerçeklik olarak karşımızda duruyor. Adeta kötü bir denklemin sağlamasını yapar gibi olsak da olan bitenden kaçılmıyor. Enflasyonist süreçler, kadınların emeğini görünmez kılmakla yetinmiyor; kadınların hayatlarını sürdürebilmek için ihtiyaç duyduğu zamanı, geliri ve kamusal imkânları da giderek daraltıyor. Diyebiliriz ki, Esenyurt'ta binlerce yoksul hanenin, üstelik çalışan yetişkin erkeklerin mevcudiyetine rağmen neredeyse tüm yükünün kadınların üzerine binmesini bu perspektiften düşünmediğimiz müddetçe çuvallarız gibi duruyor. Çünkü daha önce çocuğunun kreşini karşılayabilen hanede, yeni durumda bu çocuğa artık annesi bakması gerekiyor. Gördüğümüz gibi emek gücünün yeniden üretiminin maliyetinin önemli bir bölümünü hanelere ve özellikle kadınlara yüklemiş olduğuna ilişkin bir kanıt daha işte.[6]

Sona gelecek olursak da şu an kapitalizmin kendi varlık koşullarını tükettiğini iddia etmek ise doğru olsa da pek yeterli gözükmüyor.[7] Çünkü kapitalizm, bu hususta idmanlı olduğu için başka kozlarını işleterek sürekliliğini bir şekilde de olsa sağlıyor. Hep yaptığı gibi. Ve tam da bu nedenle, en iyi bildiği dayanaklardan biri olan kadın emeğine yeniden gözünü dikerek emek gücünün yeniden üretim maliyetini hanelere ve bittabi kadınlara yeniden ve yeniden yüklüyor. Memleketimizde aile yılının 2026 yılında bir kez daha ilan edilmesinin bir anlamı olup asla tesadüf olmadığını buraya büyük harflerle not düşmüş olalım ki öyle kolay kolay silinemesin. Aşınan varlığını sürdürebilmek için bakım ilişkilerine, aile ve topluluk yapılarına ihtiyaç duyan kapitalizmin, elbette ki ülkemizde de bu çarkı çevirmesi gerekiyordu değil mi? Sektirmeden hem de.

Son Not:

[1] Bağımlılık teorisinden faydalanılmış olup teorisinin temel iddiası şudur: Azgelişmiş ülkeler, gelişmiş ülkelerin geçtiği tarihsel aşamalardan henüz geçmemiş ülkeler değildir. Bu ülkelerin azgelişmişliği, dünya kapitalist sistemine bağımlı biçimde eklemlenmeleriyle ilişkilidir.

[2]

International Monetary Fund (IMF). (2026). World Economic Outlook: Resilience Under S train, Urgent Choices. Washington, DC: IMF. <https://doi.org/10.5089/9798229055079.081>

[3] Andre Gunder Frank (1966): “The Development of Underdevelopment.” Monthly Review, 18(4), 17–31.

[4] Samir Amin’in “eşitsiz gelişme” fikrinden yararlanılmıştır: Bknz: Amin, Samir (1976). Unequal Development: An Essay on the Social Formations of Peripheral Capitalism. New York: Monthly Review Press.

[5] https://data.unwomen.org/features/gender-and-cost-living-crisis-how-did-global-policy-response-stack?utm_source=chatgpt.com

[6] Federici, Silvia (1975). Wages Against Housework. Bristol: Power of Women Collective & Falling Wall Press.

[7] Fraser, Nancy (2016). “Contradictions of Capital and Care.” New Left Review, 100, 99–117.

Kürt Kadın Mücadelesi Barışı Beklemiyor, İnşa Ediyor

Başak Sarıdal-18 Ekim 2026

Kolombiya’da Ruta Pacífica de las Mujeres, resmî bir hakikat komisyonunun kurulmasını beklemeden kadınların kendi tanıklık ve hafıza çalışmasını başlattı. Binlerce kadınla görüşüldü, kadınların kendi sözlerinden oluşan bir hakikat çalışması ortaya çıkarıldı ve yıllar sonra bu birikim resmî Hakikat Komisyonu ile ortaklığa dönüştü

Dünya tarihinde barış denildiğinde çoğu zaman akla masalar, müzakereler, devletler, siyasi aktörler, anlaşma metinleri ve devlet yetkililerinin ülkelere gidip gelmesi geliyor. Oysa savaşın yarattığı yıkımdan barışı inşa etmek sadece müzakere masalarında çözülmez. Bir toplumun hafızasında, gündelik yaşamında, kadınların yaşamında, çocukların kaybedilmesinde ve inkâr edilen hakikatler açığa çıkarılmadan; adalet ve özgürlük zemini yaratılmadan gerçek bir barıştan söz etmek mümkün değildir.

Tam da bu yeniden inşa döneminde Kürt kadın mücadelesinin tarihsel rolü ortaya çıkıyor.

Çünkü Kürt kadınlar açısından barış, yalnızca çatışmasızlık değildir. Kimliklerin özgürce yeniden tanımlanmasıdır.

Zaten Kürt halk önderi Sayın Abdullah Öcalan da “Kimlik özgürlüktür.” diye söylemişti. İşte burada kadın kimliği nasıl tanınacak, süreçte nerede olacak, gelecekte neyi inşa edecek?

Barış; kadınların özgür kimlikleriyle kendi yaşamları üzerinde söz ve karar sahibi olmasıdır.

Ve barış; erkek egemen zihniyetin yeniden ürettiği bir düzenin değil, kadınların özgürlük mücadelesiyle kurulan demokratik bir yaşamın adı olmalıdır.

Bu nedenle Kürt kadınlar herhangi bir barış sürecinin “sonradan dahil edilen” tarafı olamaz. Kürt kadınları barış sürecinin kurucu öznesi olmak zorundadır. Aksini yıllardır katledilen, inkâr edilen, tanınmayan hâliyle yaşıyorlar.

Kürt kadının tarihi, Kürt halkının hafızasından ayrı değildir.

Kürt kadın mücadelesini yalnızca bugünün siyasal gelişmeleri üzerinden okumak, onun tarihsel derinliğini görmemek demektir.

Kürt kadın inkârın, asimilasyonun, savaşın, zorunlu göçün, yoksulluğun ve siyasal baskının sonuçlarını yalnızca yaşamamış; bütün bu süreçlere karşı kendi özgün mücadele biçimlerini de geliştirmiştir.

Bu nedenle Kürt kadın hareketinin hafızası, yalnızca yaşanan acıların arşivi değildir.

Aynı zamanda direnişin hafızasıdır.

Örgütlenmenin hafızasıdır.

Özgür yaşam arayışının hafızasıdır.

Kadının kendi kimliğini ve iradesini yeniden kurmasının hafızasıdır.

Bugün barış tartışılırken bu hafızanın dışarıda bırakılması, Kürt halkının tarihinin önemli bir bölümünün dışarıda bırakılması anlamına gelir.

Kadınların yaşadıkları yalnızca “kadın meselesi” de değildir.

Bu yüzden Kürt kadınların sözü, barış sürecinin tali bir başlığı değil, hakikatin kendisidir.

Kadınlar barışı beklemez, inşa eder.

Bu sadece Kürt mücadele hakikatinde değil, dünya örneklerinde de mevcuttur.

Dünyadaki deneyimler bize gösteriyor: Kadın hareketleri resmî süreçlerin kapısını çalmakla yetinmediğinde, kendi mekanizmalarını oluşturduğunda barışın içeriğini değiştirebiliyor.

Kolombiya’da Ruta Pacífica de las Mujeres, resmî bir hakikat komisyonunun kurulmasını beklemeden kadınların kendi tanıklık ve hafıza çalışmasını başlattı. Binlerce kadınla görüşüldü, kadınların kendi sözlerinden oluşan bir hakikat çalışması ortaya çıkarıldı ve yıllar sonra bu birikim resmî Hakikat Komisyonu ile ortaklığa dönüştü.

Bu deneyim bize şunu söylüyor:

Kadınlar sürecin başlamasını beklemek zorunda değildir. Kadınlar kendi süreçlerini başlatabilir.

Bu, Kürt kadın hareketi açısından son derece önemli bir perspektiftir.

Çünkü Kürt kadın hareketinin bugün güçlü bir örgütsel ve politik birikimi vardır. TJA, kadın meclisleri, yerel kadın örgütleri, kadın siyasetçilerin deneyimleri, hukukçular ve akademisyenler farklı alanlarda oluşmuş önemli bir mücadele hafızasını temsil etmektedir.

Dolayısıyla Kürt kadınların barış sürecinde özneleşmesi için dışarıdan bir güç beklemesine gerek yoktur.

Güç zaten kendi tarihinin içindedir.

Özne olmak, kendi sözünü kurmaktır

Kürt kadınlar yıllardır devletin ve erkek egemen sistemin kendileri adına konuşmasının sonuçlarını yaşıyor.

Devlet Kürt kadını tanımladı,

Erkek egemen sistem Kürt kadını tanımladı, savaş koşulları Kürt kadınının yaşamını belirledi.

Ama Kürt kadın mücadelesi bütün bunların karşısında kendi mücadelesini verdi, veriyor ve yeniden inşa ediyor.

Tam da bu nedenle bugün mesele yalnızca kadınların barış masasına oturması değildir.

Mesele, o masada ne söyleyecekleri ve masanın hangi toplumsal ihtiyaçlar üzerinden kurulacağını belirleyebilmeleridir.

Özne olmak budur.

Kendi tarihini kendin anlatmak.

Kendi acını kendin tanımlamak.

Kendi mücadeleni kendin kayda geçirmek.

Kendi geleceğin hakkında kendin karar vermek.

Bu nedenle Kürt kadın hareketinin oluşturacağı bağımsız bir kadın hafızası yalnızca geçmişe ilişkin bir çalışma olmayacaktır. Aynı zamanda geleceğin politik çerçevesine müdahaledir.

Kadının hafızası yoksa hakikat eksiktir

Bir barış sürecinin en önemli meselelerinden biri hakikattir.

Kim ne yaşadı?

Kim yerinden edildi?

Kim kaybedildi?

Kim cezaevine konuldu?

Kim şiddete maruz kaldı?

Kim ailesini, evini, toprağını terk etmek zorunda kaldı?

Bu soruların her birinin kadınlar açısından farklı bir karşılığı vardır.

Çünkü savaş ve çatışma toplumsal cinsiyet üzerinden de yaşandı.

Güney Afrika deneyiminde kadınların müdahalesinin ardından hakikat mekanizmasına kadınların deneyimini görünür kılacak özel oturumlar ve toplumsal cinsiyete duyarlı yöntemler eklenmesi bunun somut örneklerinden biridir. Ancak bu müdahalenin sonradan gerçekleşmiş olması önemli sınırlılıklar da yaratmıştır.

Buradan Kürt kadınlar açısından çıkarılması gereken ders açıktır:

Kadınların deneyimi barış sürecinin sonuna bırakılmamalıdır.

Kadının sözü baştan itibaren kurulmalıdır.

Kadının hafızası baştan itibaren kayda geçmelidir.

Kadının hakikati baştan itibaren barışın parçası olmalıdır.

Kürt kadın mücadelesi yalnızca mağduriyet anlatısı değildir

Burada önemli bir ayırım yapmak gerekir.

Kürt kadınları yalnızca savaşın mağduru olarak anlatmak, aslında onun politik özneselliğini yeniden görünmez kılmaktır.

Kürt kadınları yalnızca acı çekmedi.

Örgütlendi.

Siyaset yaptı.

Direndi.

Kendi kurumlarını oluşturdu.

Toplumsal yaşamı yeniden kurdu.

Kendi özgürlük perspektifini geliştirdi.

Bu nedenle Kürt kadınlarının barış sürecindeki sözü de yalnızca “bize ne yapıldı?” sorusundan ibaret olmamalıdır.

Bunun yanında:

“Nasıl bir yaşam istiyoruz?”

“Nasıl bir toplum istiyoruz?”

“Kadının özgürlüğünü nasıl güvence altına alacağız?”

“Barışın kalıcılığı için hangi demokratik mekanizmalar kurulmalı?”

sorularını da ortaya koymalıdır.

İşte politik özneleşme tam burada başlar.

Barışın toplumsallaşması kadınların örgütlü gücünden geçer

Guatemala’daki Sepur Zarco deneyimi kadınların bağımsız örgütlenmesinin yalnızca sembolik bir güç olmadığını gösteriyor. Kadın örgütleri tanıklıkları topladı, sembolik bir adalet mekanizması oluşturdu ve bu çalışmalar sonunda hukuki bir sürece taşındı. Sonuçta tarihsel bir mahkûmiyet ve onarım kararı ortaya çıktı.

Burada esas olan yalnızca mahkeme kararı değildir.

Esas olan, kadınların kendi deneyimlerini örgütlü bir güce dönüştürmesidir.

Kürt kadın mücadelesinin de bugün ihtiyacı olan budur.

Kadınların tanıklıklarını toplamak.

Kadın hafızasını oluşturmak.

Kadınların kendi raporlarını hazırlamak.

Kadınların barışa ilişkin taleplerini ortaklaştırmak.

Ve bunları gelecekteki resmî mekanizmaların karşısına hazır bir kadın iradesi olarak koymak.

Kaynak çalışmada da Kürt kadınlar açısından bağımsız tanıklık, kadın hafızası, gölge rapor, sembolik dinleme mekanizmaları ve hukukî takip hattından oluşan böyle bir yol haritası oluşturmalı.

Bu yaklaşımın özü şudur:

Kadınlar sürecin nesnesi değil, sürecin kurucusu olmalıdır.

Kürt kadınların özgürlük mücadelesi barışın sınırlarını belirlemelidir

Bugün barış üzerine konuşurken en büyük tehlikelerden biri, barışı yalnızca devletler arasındaki veya siyasi aktörler arasındaki bir uzlaşmaya indirgemektir.

Oysa toplumun gerçek ihtiyacı bundan daha büyüktür.

Bir barış süreci kadınların yaşamına dokunmuyorsa,

kadınların sözünü büyütüyorsa,

kadınların karar mekanizmalarındaki yerini güçlendirmiyorsa,

geçmişte yaşanan kadın hakları ihlallerini görünür kılmıyorsa,

kadınların özgürlük mücadelesini güvence altına almıyorsa,

o zaman barışın toplumsal boyutu eksik kalacaktır.

Bu nedenle Kürt kadın hareketinin barış perspektifi, yalnızca çatışmasızlığı değil, özgür yaşamı merkeze almalıdır.

Çünkü kadın özgürleşmeden toplumun demokratikleşmesi eksik kalır.

Ve kadınların örgütlü iradesi olmadan barışın toplumsallaşması da eksik kalır.

Bu nedenle Kürt kadın hareketi kendi sözünü, kendi hafızasını ve kendi barış perspektifini bugünden örgütlemelidir.

Resmî bir hakikat komisyonu kurulursa hazır olmalıdır.

Yeni bir siyasal mekanizma oluşursa hazır olmalıdır.

Yeni bir toplumsal sözleşme tartışması açılırsa hazır olmalıdır.

Çünkü kadınların kendi hafızasını ve taleplerini önceden oluşturmaları, resmî süreçlere sonradan eklenen bir “kadın başlığı” olmaktan çıkıp sürecin kuruluşuna müdahale etmesini sağlar.

Bu aynı zamanda Kürt kadın hareketinin kendi tarihine sahip çıkmasıdır.

Kadınların özgürlüğü olmadan barış tamamlanmaz

Kürt kadın mücadelesi, bugün yalnızca bir barış çağrısının destekçisi olarak değil, barışın anlamını yeniden tanımlayan bir güç olarak konuşmalıdır.

Çünkü Kürt kadınların onlarca yıllık mücadelesi bize şunu gösteriyor:

Kadın özgürlüğü bir sonuç değil, toplumsal dönüşümün temel koşullarından biridir.

Bu nedenle barışın ölçüsü yalnızca silahlanmaya ayrılan bütçenin fazla olması olamaz.

Barışın ölçüsü, kadınların ne kadar özgür yaşayabildiğidir.

Ne kadar söz söyleyebildiğidir.

Ne kadar karar alabildiğidir.

Ne kadar örgütlenebildiğidir.

Kendi tarihini ne kadar özgürce anlatabildiğidir.

Ve geleceği ne kadar kendi iradesiyle kurabildiğidir.

İşte Kürt kadın hareketinin barışa söyleyebileceği en güçlü söz buradadır:

Biz barışın sonucunu bekleyen kadınlar değiliz. Biz barışın nasıl kurulacağını belirleyen kadınlarız.

Çünkü bizim mücadelemiz yalnızca savaşın sona ermesini değil, savaşın ve erkek egemenliğinin ürettiği yaşam biçiminin aşılmasını hedefliyor.

Bizim hafızamız yalnızca acının hafızası değil; direnişin hafızasıdır.

Bizim sözümüz yalnızca geçmiş anlatmak için değil, geleceği kurmak içindir.

Bu yüzden Kürt kadınlar barış sürecinin kenarında değil, merkezinde olmalıdır.

Kadınların özneleşmediği barış masaları eksiktir.

Kadınların susturulduğu bir barış kalıcı değildir.

Kadınların özgürleşmediği bir barış toplumsallaşamaz.

Ve Kürt kadın mücadelesinin bugün taşıdığı tarihsel sorumluluk tam da burada başlıyor:

Barışı beklememek.

Barışın öznesi olmak.

Barışı kadınların özgürlük mücadelesiyle kurmak.

Çünkü kadın özgürleşirse toplum özgürleşir şiarıyla yıllardır derin mücadele ve örgütlenme hattını oluşturdular.

Ve toplum özgürleştiğinde barış yalnızca bir anlaşma olmaktan çıkar; yaşayan bir toplumsal gerçekliğe dönüşür.